

Frihedsmuseet gør besættelsestiden levende for nutidens børn og unge

Af Sarah Yigzaw, museumsinspektør og ansvarlig for undervisning på Frihedsmuseet

Med fokus på dilemmaer, historiske personer og moderne virkemidler, skærper Frihedsmuseet de kommende generationers interesse og forståelse for besættelsestiden. Og får dem til at reflektere over, hvordan historien kan bruges til at opnå perspektiv på nutidens svære valg og dilemmaer.

Foto: Thorkild Jensen/Frihedsmuseet

Da Frihedsmuseet i København brændte ned i 2013 stod det klart, at det skulle bygges op igen. Som en af målgrupperne for den nye udstilling valgte vi børn og unge. Det er 81 år siden, Danmark blev besat af det

nazistiske Tyskland, og det er en tid, der er fjern for mange børn og unge i dag. Det er ikke længere en selvfølge, at man har bedsteforældre, der ud fra egne oplevelser, kan fortælle om dengang, der var krig i Danmark.

Men det er vigtigt, at også de kommende generationer kender til dette vigtige stykke Danmarkshistorie.

Med nutidens børn og unge i fokus skulle historien på mange måder fortælles forfra, og med moderne fortællegreb og teknikker der understøttede Frihedsmuseets spændende genstande og fortællingen om modstandskampen på en måde, der gør det relevant og levende for de unge generationer.

Det helt centrale i udstillingen er valget om at gå til modstand, og de mange dilemmaer, der knytter sig til besættelsestiden – dilemmaer, som nutiden børn og unge kan dykke ned i og reflektere over. Ville de selv have valgt at gå til modstand? Og kan der trækkes paralleller til valg og dilemmaer i dag?

Den nye udstilling er opbygget kronologisk og består af forskellige scener. Udstillingen starter 8. april 1940 og slutter med befrielsen 5. maj 1945. De forskellige scener danner rammen om udstillingens spændende genstande som modstandsmanden ”Citronens” nøglebundet eller hverdagsgenstande som sko af fiskeskind, der fortæller om varemangel. En scene er eksempelvis bygget op som Kongens kontor den 9. april 1940 tidligt om morgenen, hvor man ved, tyskerne er på vej. En anden scene er bygget op som en lejlighed i 1942, mens en tredje scene er en havn, hvorfra de danske jøder flygtede i oktober 1943. Alle genstande er således sat ind i en bestemt historisk ramme og fortælling.

Ud over scenerne er et andet gennemgående træk i udstillingen korte film, hvor man flere gange møder de samme fem historiske personer: fire modstandsfolk og en dansk nazist. Filmene tager udgangspunkt i deres liv deres valg og dilemmaer: Hvorfor går de ind i modstandsbevægelsen eller vælger nazismens vej? Hvordan balancerer man mellem at være mor og modstandskvinde? Hvordan forhold-

der de sig til jødernes flugt til Sverige eller stikkerlikvideringer? Ud over film med de fem gennemgående personer har udstillingen også korte film med andre historiske personer, der kun optræder en gang. Deres historier fortæller om andre af besættelsestidens valg, så som tyskerpigen der bliver forelsket i en tysk soldat, SOE- agenten der smugles ind i Danmark for at spionere, eller den danske stikker der angiver sine landsmænd. Fælles for de personlige historier er, at de er med til at gøre historien om besættelsen og modstandskampen nuanceret og nærværende. Samtidig med at de understreger, at ikke alle danskere traf de samme valg, og at valgene var svære og kunne have alvorlige konsekvenser.

Er den ægte?

Men hvordan tilrettelægger vi som museum vores undervisning, så den både bliver lærerig, interessant og relevant for børn og unge, når det ikke længere er en selvfølge, at ens bedsteforældre har fortalt om besættelsen, og man derved har et personlig forhold til perioden?

Med udgangspunkt i udstillingens præmis om dels en kronologisk fortælling om besættelsen og dels at lægge vægt på den enkeltes valg om at gå til modstand - eller det modsatte vil vi gøre fortiden relevant og nærværende for børn og unge.

Vi har valgt, at præmissen for undervisningen er, at eleverne på en aktiv og deltagende måde skal forholde sig til museets genstande og de historier, der knytter sig til dem.

Det har resulteret i to undervisningsforløb og dertilhørende forberedelse- og efterbearbejdningens materiale: [’Danmark under besættelsen’](#), der er et forløb for mellemtrinnet, som underbygger en kronologisk forståelse af besættelsen og giver indsigt i hverdagen og modstandskampen. Og et forløb til udsko-lingen [’Til modstand?’](#), som sætter fokus på besættelsestidens dilemmaer.

Foto: Thorkild Jensen/Frihedsmuseet

I forløbet ”[Danmark under besættelsen](#)” bruger vi udstillingens opbygning til at styrke elevernes kronologiske overblik over perioden. Vi underviser derfor i besættelsen år for år og tydeliggøre undervejs for eleverne, hvilket år vi befinder os i. Målet er, at de kan sammenkoble konkrete begivenheder under besættelsen med specifikke årstal og derved styrke deres eget overblik over besættelsen og udviklingen i modstandskampen.

Udstillingens scenografi er et andet element, vi aktivt bruger i undervisningen. Da den omsluttende scenografi gør det nemmere for eleverne at forestille sig, at de har taget en tidsmaskine tilbage til et besat Danmark i starten af 1940'erne og ikke længere er i en moderne hverdag i 2021. Vi gør derfor i undervisningen bevidst brug af scenografien og fortællingens kraft til at gøre genstandene

levende og relevante for eleverne.

Flere steder i undervisningen gør vi derfor brug af historiefortælling. Det kan være en fortælling, som direkte relaterer sig til en genstand, sætter en stemning eller beretter om besættelsen set fra et barns perspektiv.

En af vores hovedgenstande er fiskerbåden Ternen, der ved jødeaktionen i oktober 1943 blev brugt af en jødiske familie til at flygte til Sverige.

Umiddelbart gør båden måske ikke det store indtryk, når eleverne ser den. Ved dels af gøre brug af den opbygget havnescenografi med fiskekasser og mågelyd og samtidig vise filmen, som fortæller om en jødisk families dramatiske flugt, bliver båden pludselig levende. Man kan tydeligt mærke, at den skifter karakter fra

blot at være en båd til at være *den* båd. Flere gange er vi blevet spurgt med tydelig imponerethed i stemmen, ”Er den ægte?” Og når vi bekræfter og efterfølgende sætter klassen i gang med at diskutere spørgsmålet, ”Hvordan tror I, det har været at skulle flygte på den måde?”, bliver de helt opslugt. Det bliver tydeligt for eleverne, at båden og historien om jødernes flugt ikke længere er noget fra en fjern fortid. Det er tværtimod noget, der er sket for virkelige mennesker og en situation de nu bedre kan sætte sig ind i. Samtidig med de også selv får sat ord på, hvordan de forestiller sig, det har været at skulle flygte i ly af nattens mulm og mørke.

Formålet med forløbet '[Danmark under besættelsen](#)' er således dels at eleverne med udgangspunkt i de narrative fortællinger arbejder med historisk empati og får en forståelse for fortidens mennesker og deres valg. Men også kan reflektere over ligheder og forskelle på at leve i Danmark dengang og nu. Og i krig og fred.

Hvis valget var dit?

Til udskolingen har vi valgt at tage udgangspunkt i en anden af udstillingens grundsten; Valget. Det er eksempelvis valget om at gå til modstand, trykke illegale blade, samarbejde med besættelsesmagten, likviderer stikkere og modtage våben, som bliver fortalt gennem de personlige fortællinger fra de historiske personer.

I forløbet '[Til modstand?](#)' skal klassen i grupper selv undersøge ti forskellige dilemmaer centreret omkring de historiske personer, man møder i udstillingen. Afslutningsvis fremlægger og diskuterer eleverne dilemmaerne, og de skal trække paralleller og perspektivere til nutiden.

Netop dilemmaformen og den undersøgende tilgang til historien opfatter vi som et godt fundament, der får de ældre elever til at delta-

ge aktivt. Perspektivering til nutiden gør det relevant for dem, så de selv ser ligheder og forskelle på samfundet dengang og nu. Styrken i dette forløb er, at vi som museum har sat den didaktiske ramme, men det er eleverne selv der undersøger udstillingens genstande og fortællinger og efterfølgende kommer til orde. På den måde oplever vi dels, at de tager mere ejerskab. Og at emnerne bliver mere relevante for dem, end hvis det blot var os, der fortalte om nuancerne i besættelsestiden.

Under overskriften "*I seng med fjenden*" sætter vi eksempelvis fokus på de såkaldte tyskerpiger. I udstillingen undersøger eleverne, hvorfor nogle kvinder blev kærester med tyske soldater. Denne research munder ud i en diskussion om, hvorvidt de synes, det er i orden, at kvinderne blev straffet for at indlede forhold til tyske mænd, når det ikke var en ulovlig handling.

Ved fremlæggelsen har vi flere gange oplevet, at der generelt i klasserne er enighed om, at kvinderne ikke tog et sympatisk valg. Men at enigheden stopper der. Og at der ofte er et overtal af drenge, der synes, at det er acceptabelt, at kvinderne blev udskammet, klippet skaldede osv. De fleste piger synes modsat, det er urimeligt og en alt for voldsom straf. Som en elev sagde; *Hvorfor er det, at når piger boller med tyskere, skal de straffes hårdt og havde drenge gjort det, var der intet sket?* Med udgangspunkt i spørgsmål som dette kan vi både sætte fokus på kønsroller under besættelsen og perspektivere til nutidens debat om ligestilling mellem kønnenes seksuelle udfoldelser. Derved får vi skabt en bro mellem fortiden og nutiden og nuanceret forestillingen om kønnenes seksuelle muligheder dengang og nu.

Et andet dilemma, som giver genklang hos eleverne, er valget om at gå til modstand mod magthaverne for en sag, man tror på. Under

overskriften 'Hvad gør du nu?' undersøger de, hvad der drev folk til at deltage aktivt i modstandsbevægelsen, trods loven og udføre sabotage og anden modstandsaktivitet. Med udgangspunkt i dette diskuterer og reflekterer eleverne over, hvad der ville få dem til at kæmpe for en sag. Og om der er noget, de ville være villige til at opgive alt for - i yderste konsekvent ofre livet for - som det skete for 102 danske modstandsfolk under besættelsen.

Eleverne nævner ofte selv temaer som klima, miljø og af og til også demokrati, som ting de ville ofre livet for. Det er ikke vores hensigt at fremme det ene frem for det andet men derimod at få eleverne til at reflektere over, hvad der fik modstandsfolkene til at engagere sig samt, hvad der kunne få dem selv til at engagere sig. Vi ønsker også, at de reflekterer over, at retten til at leve i et demokrati ikke er en ufravigelig sandhed, men noget der skal værnes om.

Målet med dilemmaundervisningen er således dels at styrke eleverne kompetencer

til at undersøge et historisk tema, og dels at give dem et historisk fundament for bedre at kunne forstå de valg, der blev truffet under besættelsen. På baggrund af dette fundament kan de selv diskutere og forstå nutidige problemstillinger.

Med de to undervisningsforløb, '[Danmark under besættelsen](#)' og '[Til modstand?](#)' håber vi, at eleverne forlader Frihedsmuseet med bevidstheden om, at verden af i går kan have ligheder med verden af i dag.

Og at historien ikke blot fandt sted i en fjern fortid, men kan bruges til at forstå og ændre deres nutid.

For mere information se museets [hjemmeside](#)
For mere information om undervisningen
Booking
Mail: frihedsmuseet@natmus.dk
Tlf.: 41 20 60 80